Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021 (SRR 4/2017 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 24.05.2017.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- konsultativ tjänsteman Armi Liinamaa, finansministeriet
- ekonomichef Timo Jaakkola, miljöministeriet
- miljöråd Jarmo Muurman, miljöministeriet
- specialforskare, kundchef Juha-Matti Katajajuuri, Naturresursinstitutet
- servicedirektör Harri Juvonen, Finlands miljöcentral
- skyddsexpert Paloma Hannonen, Finlands naturskyddsförbund rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- social- och hälsovårdsministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Miljö- och naturskydd

Under ramperioden sjunker anslagen för miljöministeriets förvaltningsområde med ungefär 15 miljoner euro från 177 miljoner euro till 162 miljoner euro. Sänkningen följer det som planerades redan i den föregående ramen, och inga nya nedskärningar är aktuella. Den sänkta nivån beror på överföringar i anslutning till landskapsreformen och på att finansieringen för vissa så kallade spetsprojekt inom förvaltningsområdet upphör planenligt 2018. Även den grundliga reparationen av havsforskningsfartyget Aranda blir klar 2018, och därför sjunker anslagsnivån med 2 miljoner euro. Ur bostadsfonden utanför ramen fås ungefär samma summa för att främja produktionen av bostäder till överkomligt pris (räntestöd och understöd 187 miljoner euro år 2017). Anslagsramen för miljöministeriets förvaltningsområde utgör ungefär 0,3 procent av hela ramen. Utskottet

betonar att ur det perspektivet är förvaltningsområdet mycket kostnadseffektivt och främjar miljöskyddet på ett mångsidigt sätt.

Utskottet anser att det är mycket positivt att finansieringen för handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland (METSO) höjs med ungefär 5 miljoner euro per år. Finansieringen delas mellan miljöministeriets och jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområden. För genomförandet av METSO avsätts cirka 15 miljoner euro 2018 och cirka 13 miljoner euro 2019–2020. Efter stora nedskärningar i finansieringen för handlingsplanen har man varit tvungen att förlänga tidsplanen för genomförandet från 2020 till 2025. Den tilläggsfinansiering som nu godkänts är nödvändig för att tidsplanen ska hålla. Utskottet betonar att handlingsplanen också enligt den förlängda målsatta tidsplanen bör följa sin tidsplan på så sätt att ungefär 4 000 hektar årligen skyddas i jämn takt. Inte heller arealen för tidsbundna skyddsområden får minska.

Skogsbruket är grundpelaren för den finländska bioekonomin, och målet är att stärka bioekonomin genom att öka användningen av förnybara naturresurser. När i synnerhet virkesanvändningen ökar avsevärt ska mer hänsyn tas till att bevara skogarnas biologiska mångfald och trygga avkastningsförmågan på lång sikt. Utskottet vill betona det angelägna i att den på frivillighet baserade arbetsmodellen för METSO fortsätter för att fördelarna med den inte ska gå förlorade; programmet har vunnit en bred acceptans och lett till goda resultat. Även de nationellt godkända målen att skydda biodiversiteten baserade på Nagoyakonventionen förutsätter i framtiden ett ökat antal skyddsområden framför allt i södra Finland. Största delen av skyddsområdena finns för närvarande i norra Finland.

För en hållbar bioekonomisk tillväxt krävs det att resursernas avkastningsförmåga tryggas på lång sikt, vilket i sin tur innebär effektiviserade åtgärder för att bevara biodiversiteten. Utskottet understryker att även forskningsinstitutens möjligheter att forska inom branschen bör stärkas och att det gäller att satsa på att utveckla långsiktiga investeringar och tekniker som främjar en variationsrik användning av naturresurserna. Utskottet konstaterar att man under de senaste åren har tvingats till betydande nedskärningar i basfinansieringen för forskningsinstituten. Därför är det speciellt viktigt att det nu har fattats beslut om tilläggsfinansiering för spetsforskning samt för främjande av forskningens kvalitet och genomslag. Det är ytterst välkommet att kunnandet från universitet och forskningsinstitut samlas till konkurrenskraftiga flaggskeppskluster. Utskottet betonar att utöver Finlands Akademi bör även de viktigaste forskningsinstituten och universiteten engageras i beredningen.

Det är också viktigt att notera att om tilläggsfinansiering bara riktas till befintliga spetsenheter riskerar forskning i nya viktiga teman att åsidosättas, exempelvis forskning i sambanden mellan och betydelsen av natur och hälsa. Naturen påverkar människan på många sätt. Att se natur och röra sig i naturen höjer humöret, lugnar, minskar stress, höjer motståndskraften etcetera. Forskning visar att antalet grönområden och närheten till dem påverkar det upplevda och det psykiska välbefinnandet.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Finland i år får sin fyrtionde nationalpark, nationalparken i Hossa. Fler nationalparker och större regional representativitet är viktiga mål såväl miljöskyddsmässigt som med tanke på rekreationsbehoven och turismens behov. Utskottet påpekar att fler nationalparker kräver att anslagen för underhåll höjs i framtiden. Forststyrelsens utred-

ningar visar att nationalparksbesökarnas spenderande ger närområdet i genomsnitt mer än 10 euro för varje euro som satsats på friluftstjänster och naturum.

Utskottet välkomnar att turismen har lyfts fram som ett nytt spetsprojekt. Åren 2018–2019 anvisas arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde 8 miljoner euro per år för projektet Matkailu 4.0. Naturturismprojektet syftar till att ta fram digitala tjänster och producera material för turismmarknadsföring av nationalparker och andra naturobjekt, även för internationellt bruk. Utskottet anser att projektet är mycket viktigt. Vi har bättre möjligheter än någonsin tidigare att göra vårt land till ett känt turismvarumärke, men för att möjligheterna ska kunna omsättas i praktiken måste materialet samlas och det splittrade nätverket av aktörer gå samman på nätet så att det blir lätt att planera och boka resor som helheter. Det är meningen att tilläggsfinansieringen ska säkerställa att den nuvarande tillväxttakten fortsätter genom satsningar på turismmarknadsföring, på ökad digital kompetens för turismföretagen och på ett större utbud året runt. Finland har fått rikligt med positiv uppmärksamhet som ett turistland på väg uppåt, och våra styrkor finns framför allt inom natur- och hälsoturism. Nätverkssamarbete för tjänster i synnerhet för att skapa regionala helheter främjar uppkomsten av pakettjänster, och potentialen för turism kan äntligen tas till vara.

För 2018–2019 har det inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde reserverats 2 miljoner euro för investeringsstöd för cirkulär ekonomi och 2 miljoner euro för utvecklande av tillväxtekosystem. Utskottet välkomnar tilläggssatsningen eftersom såväl utveckling av och tillväxt för affärsekosystem och innovationer i cirkulär ekonomi som exportfrämjande bör stödjas för att den cirkulära ekonomin ska kunna snabbas upp. Det är meningen att ett handlingsprogram ska utarbetas utgående från vägkartan för cirkulär ekonomi. Utskottet betonar att det behövs en bred vision för den cirkulära ekonomin där i synnerhet nya, innovativa lösningar inom cirkulär ekonomi kan främja förädlingen av sidoströmmar till produkter som har ett högt mervärde och kan ersätta fossila och andra icke förnybara råvaror. Genombrottet för cirkulär ekonomi strävar framför allt efter att förändra tankemodellen och arbetssätten, och därför behövs det i första hand ett paradigmskifte, inte nödvändigtvis betydande investeringar. Inom cirkulär ekonomi är det väsentligt att olika aktörer samarbetar och att det finns olika ekosystem där exempelvis aktörer från vattensektorn, jordbruket och industrin är verksamma inom gemensamma helheter. Många möjligheter är oanvända när det gäller att binda näringsämnen i marken. Uppkomsten av avfalls- och återvinningsmarknader kan främjas genom exempelvis ändringar i avfallslagstiftningen och nya mål för den nationella avfallsplanen. Det stora antalet goda projekt inom åtgärdsprogrammet kräver dock betydande satsningar. Under ramperioden understöder miljöministeriet pilotobjekt som främjar återvinning av kommunalt avfall och återvinning av avloppsslam. För den andra fasen i programmet för främjande av återvinning av näringsämnen och förbättring av Skärgårdshavets tillstånd har det reserverats 4 miljoner euro för 2016–2019 och enligt rambeslutet dessutom 1,7 miljoner euro för 2016–2018. Projekten förutsätts vara innovativa, ha konkreta vattenskyddskonsekvenser och effektivisera återvinningen av näringsämnen. Försöksprojektet för iståndsättning av förorenade markområden (Clean Soil) strävar efter att påskynda utvecklingen av metoder och arbetssätt för riskhantering och iståndsättning samt företagens möjligheter till internationell affärsverksamhet i branschen.

För genomförandet av den andra fasen i restaureringen av Laajalahti-området i Lievestuore anvisas 1 miljon euro, och samtidigt krävs det betydande satsningar av Laukas kommun för att sanera

området. Utskottet konstaterar att restaureringen av avloppsträsket Lipeälampi i Lievestuore är ett bevis på långvariga och höga kostnader till följd av att miljöskyddet försummats. Från 1930-talet ända till slutet av 1960-talet pumpade Haarla sulfitcellulosafabrik ut stark koklut i myrmarken invid, till en början helt lagligt eftersom det inte fanns någon miljölagstiftning. Området har sanerats upprepade gånger, men utan framgång, och gifter har spridit sig till vattendragen i närområdet. Lipeälampi har nu tömts, men det behövs alltjämt betydande finansiering för den andra fasen av restaureringsarbetet.

I bevillningsfullmakterna för Tekes har det gjorts en nivåförhöjning på 42 miljoner euro för 2018 och 2019. Utskottet välkomnar att tilläggsfullmakterna riktas till hållbara och innovativa anskaffningar. Målet är att offentlig upphandling ska kunna användas på ett mer strategiskt sätt och med större genomslag så att såväl cirkulär ekonomi som energi- och klimatmål främjas. För att öka innovativa hållbara anskaffningar inrättas ett nätverksbaserat kompetenscentrum våren 2018, och för att främja hållbara anskaffningar genomförs pilotprojekt enligt modellen Green deal. Utskottet backar upp målen. För att främja hållbara anskaffningar har statsrådet genom principbeslut försökt förbättra informationen och kunnandet, men resultaten har inte varit omfattande. Det finns projektbaserade initiativ, men verksamheten är inte systematisk. Utskottet anser att offentlig upphandling har betydande potential när det gäller att skapa efterfrågan på hållbara och innovativa lösningar, i synnerhet inom trafiken, energisystemen och avfallshanteringen där offentlig upphandling har en betydande roll.

Arbetet för att främja träbyggande inom ramen för genomförandet av energi- och klimatstrategin är välkommet, och det kan samtidigt skapa nya exportmöjligheter. Med tanke på klimatmålen är det också viktigt att inleda ett program för hållbar stadsutveckling. Programmet stöder städernas egna insatser för att främja koldioxidsnålhet och resurseffektivitet och att utveckla smarta tjänster. Utskottet anser att målen är mycket välkomna, men konstaterar att det egentligen inte finns någon finansiering för programmet.

Avslutningsvis uppmuntrar utskottet till en övergripande bedömning av kostnaderna för och nyttan med miljöförvaltningen och i anslutning till miljön. Miljöskadliga stöd har setts som ett problem i strävan efter en strukturell förändring med sikte på ett koldioxidsnålt och resurseffektivt samhälle.

År 2013 utgav miljöministeriet en utredning om potentiellt miljöskadliga stöd. I utredningen granskades potentiellt skadliga stöd separat, men samtidigt konstaterades det att utöver de skadliga miljökonsekvenserna bör även den sociala och ekonomiska nyttan av stödet beaktas när olika ändringsalternativ övervägs. Även om man känner till nyttan och olägenheterna är det svårt att jämföra dem. Dessutom är en del av stöden, exempelvis jordbruksstöden, kopplade till det europeiska finansieringssystemet, och det innebär att nationella ändringar inte är möjliga. En omriktning av stöd som är skadliga för miljön kan för sin del stödja en mer vittsyftande målsättning om en ekologiskt hållbar tillväxt och sysselsättning, anser utskottet. Avskaffande av skadliga stöd sporrar till investeringar i utsläppssnåla och resurseffektiva produktionsmetoder och sätt att röra sig, samtidigt som det främjar en samhällelig strukturförändring. Arbetet för att prioritera stöd som förnyar bör fortsätta.

Främjande av boende till överkomligt pris

Regeringen har som mål att bostadsbyggandet ska öka, för att man bättre ska kunna tillgodose efterfrågan på bostäder. Utskottet anser att målet är viktigt för att utbudet av bostäder till överkomligt pris ska kunna utökas. I synnerhet för stadsregionernas bostadspolitik finns det också ett annat viktigt mål på lång sikt, nämligen att integrera boendet, markanvändningen och trafiken till en helhet som möjliggör en fungerande samhällsstruktur och en koldioxidsnål framtid.

Till investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov styrs ur statens bostadsfond 110 miljoner euro 2018–2019 och 125 miljoner euro 2020–2021. Vidare stöds möjligheterna för äldre att bo hemma och installeringen av hissar i efterhand förutom med 20,5 miljoner euro för fullmakten att bevilja reparationsbidrag också med högst 15 miljoner euro per år 2018–2019, sammanlagt 35,5 miljoner euro. Fullmakten för startbidrag kvarstår på 20 miljoner euro årligen för byggandet av bostäder till rimligt pris för fullgörandet av avtalet om markanvändning, boende och trafik (MBT) i Helsingforsregionen. För att öka tomt- och bostadsproduktionen i tillväxtregionerna beviljas ur bostadsfonden årligen 15 miljoner euro i understöd för byggande av kommunalteknik på basis av MBT-avtal. Utskottet anser att MBT-systemet är relativt bra och att det har haft och har betydelse framför allt för den ökning som påskyndat byggandet av hyresbostäder.

Det har fattats beslut om att ändra bostadsbidragets index från hyresindex till levnadskostnadsindex för att bromsa ökningen av boendekostnaderna. Av samma orsak återinförs i bostadsbidraget ett tak för hyra per kvadratmeter. Ändringen beräknas minska utgifterna för bostadsbidraget med 30 miljoner euro men öka utgifterna för utkomstskyddet med 17 miljoner euro, vilket innebär att besparingarna beräknas uppgå till 13 miljoner euro. Avsikten är att nettobesparingen ska riktas till att underlätta situationen för överskuldsatta. Detaljerna för genomförandet av ändringen är fortfarande öppna. Ändringarna avses träda i kraft vid ingången av 2018. Utskottet anser det viktigt att följa hur ändringen påverkar i synnerhet segregationsutvecklingen, det vill säga ojämlikhetsutvecklingen, mellan regionerna och utkomstskillnaderna mellan familjerna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.5.2017

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Satu Hassi gröna
vice ordförande Silvia Modig vänst
medlem Tiina Elovaara saf
medlem Petri Honkonen cent
medlem Susanna Huovinen sd

medlem Pauli Kiuru saml
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Rami Lehto saf
medlem Eeva-Maria Maijala cent
medlem Sari Multala saml
medlem Riitta Myller sd
medlem Martti Mölsä saf
medlem Katja Taimela sd
medlem Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.